

Słowa kluczowe: akolitat, święcenia niższe, posługi, reforma liturgiczna, pontyfikał, historia, teologia

Keywords: Acolyte, Minor orders, Ministries, Liturgical Reform, Pontificale, History, Theology

Dawid Makowski¹

PAPIESKI UNIWERSYTET ŚW. ANZELMA W RZYMIE, WŁOCHY

ORCID: 0009-0003-6007-0393

Emanuel Kwiatkowski²

UNIWERSYTET MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU, POLSKA

ORCID: 0009-0009-5217-978X

NOWE ZNACZENIE POSŁUGI AKOLITATU? URZĄD AKOLITY W PERSPEKTYWIE ROZWOJU OBRZĘDÓW ŚWIĘCEŃ I USTANOWIEŃ

Wśród dzisiejszych posług Kościoła (łac. *ministerium*) obok lektoratu i katechistatu znajduje się także urząd akolity (łac. *acolythus*, gr. *ἀκόλουθος*). Zagadnienie tej posługi jest interesujące chociażby dlatego, że jako jedyny urząd Kościoła niższy od diakonatu nie była ona pochodzenia rzymskiego, lecz greckiego, na co wskazuje jej nazwa, tak bardzo odmienna od nazewnictwa pozostałych święceń niższych

1 Dawid Makowski – student teologii na Papieskim Uniwersytecie św. Anzelma w Rzymie (Piazza Cavalieri di Malta 5, 00153 Roma, Italia), członek Komisji Liturgicznej Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, koordynator projektu „Z pasji do liturgii”.

2 Emanuel Kwiatkowski – diakon Diecezji Toruńskiej, obronił licencjat z filologii klasycznej i studiów śródziemnomorskich na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, student teologii na Wydziale Teologicznym tegoż Uniwersytetu (ul. Gagarina 37, 87-100 Toruń).

(łac. *ordinibus minoribus*)³. Nic zatem dziwnego, że w historii obdarzano ją różnymi nazwami, co można zaobserwować chociażby w pismach Alkuina z Yorku (†804), w których akolitę określa się również mianem „ceroferariusza” czy „towarzysza” (Alcuinus, 1844, s. 1232). Brak odzwierciedlenia pełnienia głównej funkcji w swej nazwie, a także obdarzanie tego stopnia różnorodnym nazewnictwem, często akcentującym inne wymiary służby liturgiczno-pastoralnej, może świadczyć o wielu odmiennych funkcjach przypisanych do urzędu akolity (Wieland, 1897, s. 49). Jest to o tyle istotne, o ile spośród stopni niższych akolita zawsze pełnił swoje własne funkcje i nigdy nie stanął urzędu niejako „martwego”, co było udziałem ostiariuszy i egzorcystów, a po części także lektorów (Powodowski, 2022, s. 114; Rudinski, 2022, s. 8).

Sobór Watykański II (1962–1965), mimo że na temat święceń niższych niczego nie postanowił, dał jednak początek odnowie posług niższych, gdy traktując zbiorczo o wszystkich siedmiu stopniach święceń, stwierdził, że należy odnowić ceremonię ich udzielania (*Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum*, 1963, s. 119). Pomijając modyfikację święceń subdiakonatu, dokonaną w 1969 r., pierwszym wynikiem wspomnianej reformy było wydanie schematu nowych obrzędów święceń lektora i akolity, które ujrzało światło dzienne 27 stycznia 1971 r. (*Sacra Congregatio pro Cultu Divino*, 1971, s. 5–14). Większość tekstów w nich zawartych została później przedrukowana i umieszczona w *Pontyfikale rzymskim*, wydanym 3 grudnia 1972 r., w którym zawarto nowy obrzęd ustanawiania do posług stałych lektora i akolity (*Pontificale Romanum*, 1972, s. 19–24). Różnica pomiędzy tymi ceremoniami a ich odpowiednikami sprzed reformy soborowej – mając na myśli nie tylko kolejne wydania potrydenckiego *Pontyfikatu rzymskiego*, ale także ksiąg wcześniejszych – w przypadku posługi akolity jest znacząca, gdyż zmieniono tu przekazywany przedmiot oraz przesłanie tekstów obrzędu (Makowski, 2023, s. 136–137). Przyczyną tego działania było niewątpliwie wydane przez papieża Pawła VI w dn. 15 sierpnia 1972 r. *Motu Proprio „Ministeria Quaedam”*, w którym to zaznaczono, że odtąd zadania subdiakona zostają podzielone pomiędzy lektorów i akolitów, gdyż urząd subdiakona zniesiono (Paulus VI, 1972, s. 530–531).

Celem niniejszego artykułu będzie zatem próba zgłębienia urzędu akolitu w aspekcie ewolucji obrzędu ustanowienia do tej posługi, który na przestrzeni wieków nosił nazwę święcenia. Zostanie to uczynione w celu dostrzeżenia charakterystyki dzisiejszej formy ich posługiwania. Pozwoli to odpowiedzieć na pytanie: czy współczesny akolitat ma odmienne znaczenie od swego odpowiednika sprzed reformy? Jest ono bowiem o tyle istotne, o ile odpowiedź na nie wykracza poza dziedzinę liturgiki,

3 Spośród wszystkich święceń niższych: ostiariatu, lektoratu, egzorcystatu i akolitu jedynie ta ostatnia nie pochodzi od głównej czynności, jaką pełnili mężczyźni w tej klasie duchowieństwa.

wchodząc na grunt nie tylko prawny, ale także dogmatyczny i pastoralny. Dlatego publikacja została podzielona na trzy części. Pierwsza z nich dotyczy aspektu historycznego udzielania święceń akolitu, wzmiankując o rozwoju obrzędów święceń od V w. do IX w. W części drugiej omówiono to samo zagadnienie w przedziale czasowym od X w. do lat 1961–1962. Trzecia część natomiast dotyczy obrzędów święceń ze schematu z 1971 r. i obrzędów ustanowień z pontyfikatu wydanego w 1972 r.

I. KSZTAŁTOWANIE SIĘ OBRZĘDÓW ŚWIĘCEŃ AKOLITATU DO X W.

Powstanie posługi akolitu jest trudne do uchwycenia w ramy. Pewne jest natomiast, że urząd ten – jako jeden spośród wielu form kościelnej posługi – był znany w Rzymie już w III w. (Van Slyke, 2011, s. 90). Wzmiankował o nim papież Korneliusz (†253), pisząc o czterdziestu dwóch akolitach Kościoła rzymskiego (Cornelius, 1844, s. 742–744)⁴. Wydaje się więc, że skoro wówczas było tak wielu posługujących w tym stopniu, akolitat musiał zaistnieć nieco szybciej, minimum dwadzieścia pięć lat wcześniej (Wieland, 1897, s. 40). Jest to bardzo prawdopodobne, gdyż powszechność obecności akolitu w III w., podobnie jak innych stopni kościelnej posługi, nazwanych w średniowieczu „niższymi” (łac. *minoribus*), była już wówczas znaczna (Rudinski, 2022, s. 10)⁵. Nie jest jednak pewne, czy akolitat stanowił pierwszą niższą posługę Kościoła, gdyż tu wymienia się raczej lektorat (Makowski, 2024b, s. 114–117). Ryzykowne jest zatem twierdzenie, że powstał on za pontyfikatu papieża Hygina (†149), mimo że jest to powszechnie uznawane w polskiej literaturze przedmiotu (Berger, 1982, s. 304; Bider, 2021, s. 70; Górski, 1954, s. 34; Krakowiak, 2019, s. 20). Wprawdzie w żywocie tego papieża można przeczytać, że ustanowił klasę pewnych posługujących, których określił mianem „sequentes”⁶, ale czy tu na pewno chodziło o akolitów? Zdaje się, że takie wnioskowanie jest fałszywe (Wieland, 1897, s. 49). Wprawdzie literalne odczytanie tego fragmentu

4 „Czy ten obrońca Ewangelii nie wiedział, że w Kościele katolickim powinien być jeden biskup? Jak mogło przed nim się ukryć to, że jest czterdziestu sześciu prezbiterów, siedmiu diakonów, siedmiu subdiakonów, czterdziestu dwóch akolitów, pięćdziesięciu dwóch egzorcystów i lektorów wraz z odźwiernymi, oraz ponad tysiąc pięćset wdów i przesładowanych kobiet?” (tłum. Emanuel Kwiatkowski).

5 Poza Rzymem dostrzega się wówczas obecność tej posługi również w Afryce (Cyprianus, 1836, s. 223–225).

6 Polskie tłumaczenie *Liber Pontificalis* oddaje ten tekst w sformułowaniu: „Ustanowił niższych duchownych” (*Liber Pontificalis*, 2014, s. 29). Problem stanowi tutaj występowanie sformułowania „sequens”, tłumaczone na grecki jako „ἀκόλουθος”. Nie jest bowiem jednoznacznie pewne, czy ten urząd był początkowo czymś odrębnym od subdiakonatu. Na uwagę zasługuje tu kwestia wyraźnego świadczenia o nim w momencie, w którym subdiakonatu był już znany. Czy więc nie jest przypadkiem tak, że stopień ten wywodzi się z subdiakonatu? Za tym przemawiałaby tzw. tradycja apostołska, która nie przewidywała wśród kościelnych form służby posługi akolitów, ale subdiakonów, których mianowano (Cattaneo, 1997, s. 179; Wieland, 1897, s. 48–49).

może o tym świadczyć, ale niekoniecznie przemawia za tym historia, przypisująca skłasyfikowanie funkcji kościelnych papieżowi Fabianowi (†250), który podzielił Rzym na siedem regionów (Fabianus, 1857, s. 183–188; *Liber Pontificalis*, 2014, s. 37)⁷. Jeżeli więc w każdym z tych miejsc służył jeden diakon, którego wspomagało siedmiu subdiakonów, liczba czterdziestu dwóch akolitów idealnie dzieli się na sześciu akolitów służących w każdym regionie miasta (Righetti, 1959, s. 382; Rudinski, 2022, s. 10). Nie byli to jednak wówczas duchowni, gdyż pewnego rodzaju *ordo* urzędów kościelnych dopiero się kształtowało (Szafranski, 1959, s. 248)⁸. Zresztą praktyka rzymska różniła się od kartagińskiej, gdyż Cyprian (†258), mówiąc o tej służbie, nie traktuje jej jako czegoś „wyższego” od innych form posługi świeckich (Cyprianus, 1836, s. 240–245). Jeżeli więc mówi się o „akolocie” w znaczeniu pierwszych dwóch wieków istnienia Kościoła, to mówi się tu o chrześcijanach, którzy wyrzekłszy się świata, zdecydowali się służyć Bogu, nie stanowiąc przy tym żadnej odrębnej klasy hierarchicznej, ale spiesząc z pomocą diakonom (Wieland, 1897, s. 50). Trzeba więc raczej przyjąć, że droga do klerykalizacji akolituatu w Rzymie była następująca: najpierw była to służba pomocnicza względem diakonatu i subdiakonatu, potem zaczęła znajdować ona szczególne miejsce we wspólnocie, a następnie włączono ją w ramy hierarchii późniejszych święceń niższych (Böhmer, 1936, s. 279).

W sposób jasny, wskazujący na to, że akolitat stanowił drogę do przyjęcia święceń, mówił już papież Gajusz (†296), podkreślając, że przed przyjęciem biskupstwa należy otrzymać niższe stopnie: w tym akolitat (*Liber Pontificalis*, 2014, s. 51)⁹. Jednak nie oznacza to, że wówczas można się spotkać z obrzędem udzielenia komuś tej posługi, gdyż do końca V w. taki obrzęd prawdopodobnie nie funkcjonował w formie spisanej (Cattaneo, 179). Czy więc akolita mianowany był w taki sposób jak subdiakon? To pytanie pozostaje bez odpowiedzi. Z pierwszym obrzędem święceń, bo tak należałoby go nazwać, można się spotkać dopiero pod koniec V w. (Osborne, 1989, s. 198). Powstałe wówczas na terenach galijskich tzw. *Starożytnie statuty Kościoła*, określiły nazwę obrzędu przekazywania komuś posługi kościelnej,

7 „Wydzielił rejony dla diakonów i ustanowił 7 subdiakonów, którzy przypisani zostali siedmiu notariuszom, aby wiernie zbierać akta męczenników” (tłum. Emanuel Kwiatkowski).

8 Trudno więc przyznać rację tym, którzy utrzymują, że wyliczenie stopni funkcji kościelnych w Rzymie, uczynione w połowie III w., było spisem duchowieństwa (m.in. Draguła, 2022, s. 61). To wyliczenie wprawdzie stało się później w pewnej części (nie w całości, bo przecież wzmiankuje także o posługach kobiet) podstawą do ustalenia siedmiopozomowego podziału święceń, ale wówczas nie mogło jej jeszcze stanowić (Cattaneo, 179).

9 „Postanowił, że jeśli ktoś jest godny bycia biskupem, ma kolejno przebyć każdy stopień od ostiariusza do stopni wyższych” (*Liber Pontificalis*, 2014, s. 51). W sposób szczególnie funkcjonowało to w odniesieniu do przyszłych papieży, gdyż historia potwierdza fakt, że nie wszyscy nominowani na urząd piotrowy posiadali wówczas wszystkie wcześniejsze stopnie posługi, a jedynie ich część (Borelli, 1965, s. 182).

mówiąc o tym obrzędzie jako o święceniu (łac. *ordinatio*), stanowiąc tym samym znaczny krok w kierunku klerykalizacji stopni kościelnej posługi (Croce, 1948, s. 278). W przypadku święceń akolitu obrzęd był bardzo prosty: najpierw biskup pouczał go o potrzebie dobrego zachowania, potem archidiacon przekazywał lichtarz ze świecą i później – choć nie jest jasne, czy miał mu to przekazywać wspomniany duchowny, czy raczej biskup – pustą ampulkę na wino (*Concilium Gallicanum*, 2011, s. 270)¹⁰. Genadiusz z Marsylii (†V w.), któremu przypisuje się utworzenie tego dokumentu, nie zawarł w nim jednak formy święceń, a więc słów towarzyszących przekazywaniu instrumentów (Lameri, 1998, s. 42–43; Reynolds, 2016, s. 44). Obrzęd był zatem prawdopodobnie już mniej więcej znany w swej strukturze, choć nie wymieniono w nim modlitwy błogosławieństwa ani zwartych tekstów przemówień¹¹. Tak więc schemat udzielania święceń był następujący: pouczenie – wręczenie przedmiotów (*Concilium Gallicanum*, 2011, s. 270).

Powyższy dokument stał się niejako podstawą późniejszych ksiąg liturgicznych, zawierających w sobie obrzędy święceń (Bartocha, 2020, s. 7–8; *Commentarium*, 1973, s. 22)¹². Pierwszymi spośród nich były sakramentarze, w których znajdowały się już modlitwy święceń (Matwiejuk, 2017, s. 37–51). *Sakramentarz z Werony*, najstarszy spośród wszystkich znanych dziś sakramentarzy, skompilowany na podstawie fragmentów z V i VI w., nie zawiera w sobie wzmianki o udzielaniu święceń niższych (Kreczmański, 2022, s. 262)¹³. Można w nim znaleźć jedynie modlitwy święceń diakonów, prezbiterów i biskupów (Lameri, 1998, s. 49)¹⁴. Pierwsze wzmianki o obrzędzie święceń akolitu w sakramentarzach są widoczne w księdze gelazjańskiej (starszej), której treści sięgają V w., lecz sam sakramentarz powstał później, na przełomie VII i VIII w. (Matwiejuk, 2017, s. 42; Janicki, 1997–1998, s. 147). Tutaj znajduje się już prefacja święceń, czyli spisane przemówienie biskupa,

10 „Gdy ustanawia się (*cum ordinatur*) akolite, niech go biskup pouczy, jak powinien się zachowywać, pełniąc tę funkcję, lecz od archidiacona niech otrzyma lichtarz ze świecą, aby wiedział, że jest przeznaczony do zapalania świateł kościoła; niech otrzyma też pustą ampulkę do dodawania wina do Eucharystii krwi Chrystusa” (*Concilium Gallicanum*, 2011, s. 270*).

11 Na uwagę zasługuje tu dostrzeżenie, że pierwszy obrzęd wyświęcania sług ołtarza powstał po tym, jak Kościół odszedł od greki na rzecz łaciny. Czas ten obfitował już w treści pisane niektórych modlitw liturgicznych, ale nie wszystkich. Zdaje się, że wówczas tekst święceń akolitu nie był jeszcze spisany (Matwiejuk, 2016, s. 37–50; Rak, 1978, s. 71–72).

12 Niektóre księgi zawierają w sobie – jak gdyby we wprowadzeniu do udzielania święceń – te zapisy dotyczące ramowego obrzędu święceń ze wspomnianego dokumentu (*Liber Sacramentorum*, 1960, s. 737–747; *Liber Sacramentorum*, 1981, s. 2502, 2506, 2510, 2514, 2520). Jego wskazania znalazły się także w Mszałe frakańskim (Borelli, 1965, s. 182).

13 Mówiąc o święceniach niższych, ma się na myśli również subdiakoniat, który do około 1164 r. nie stanowił stopnia wyższego (Makowski, 2024a, s. 227–229).

14 Zostały one zamieszczone we wspomnianej księdze w trzech następujących po sobie sekcjach (*Sacramentarium Veronense*, 1996, s. 942–954).

wygłaszane do kandydatów na ostiariuszy, lektorów, egzorcystów i subdiakonów (Lameri, 1998, s. 52). Gdzie więc obrzęd dla akolitów? Być może wpływ na to miał fakt, że sakramentarz powstał na terenach Galii, gdzie święcenie akolitu nie było wówczas jeszcze znane (Predel, 2005, s. 88)¹⁵.

Pierwszy tekst święceń akolitu został zawarty w *Sakramentarzu z Gellony*, powstałym w ósmym stuleciu (Matwiejuk, 2017, s. 45). Księga wymienia najpierw ramowy obrzęd święceń, znany z V w., a potem przedstawia modlitwę błogosławieństwa akolitów¹⁶: „O święty Panie, wszechmogący Ojcze, wieczny Boże, który przez Jezusa Chrystusa, Syna Twego, posłałeś na ten świat światło chwały i w krzyżu Jego męki triumf krwi i wody z boku dla rodzaju ludzkiego raczyłeś przelać, a przez swoich apostołów w tym wieku posłałeś światło duchowej łaski. Prosimy, abys pobłogosławił tego sługę swego, w urzędzie akolity, aby zapalał światła Twojego Kościoła i niósł wino i wodę do przygotowania Twej Krwi do konsekrowania, w ofierze Eucharystii przy świętych ołtarzach Twoich wiernie służył. Rozpal, Panie, jego umysł i serce ku niebiańskiej miłości Twojej i łaską miłosierdzia Twojego mocą umocnij” (*Liber Sacramentorum*, 1981, s. 2515). W tej modlitwie można wyróżnić trzy elementy: pierwszy – alegoryczny, wskazujący na związek misji Chrystusa z posługą akolity, drugi – praktyczny, podkreślający zadania akolity, trzeci – błagalny, stanowiący prośbę za nowo wyświęcanymi (Lameri, 1998, s. 55). Istotne jest tu też dostrzeżenie tego, że obrzęd polega de facto na udzieleniu błogosławieństwa (Lubelski, 1932, s. 125). Występują tu także przedmioty przekazywane podczas ceremonii, ale nie stanowią one jeszcze tego, co później zostanie nazwane materią święceń (Makowski, 2023, s. 45). Widać więc, że obrzęd się nieco rozbudował, gdyż po przekazaniu przedmiotów występowała już modlitwa błogosławieństwa, tak że można wyróżnić tu trzy elementy: pouczenie – wręczenie przedmiotów – odmówienie błogosławieństwa (*Liber Sacramentorum*, s. 2514–2515).

Obrzęd ten został znacznie poszerzony jeszcze w VIII w., o czym świadczy powstałe w połowie tego stulecia *Ordo Romanus XXXIV* (Borelli, 1965, s. 182; Kleinheyer, 1962, s. 34). Zawarto w niej wiele istotnych elementów, takich jak dokonywania

15 Nawiasem mówiąc, jest to argument za tym, że ono wykształciło się (jeśli nie wszędzie, to przynajmniej w niektórych miejscach) ze święcenia subdiakonu.

16 Istotna jest jednak zmiana tekstu tzw. *Starożytnych statutów Kościoła*, gdyż zamiast zwrotu „do dodawania wina do Eucharystii krwi Chrystusa” widniało tu sformułowanie „do dodawania wina do Eucharystii ciała Chrystusa” (Lameri, 1998, s. 55).

oblóczenia akolitów w pianetę i orarium¹⁷, gest prostracji kandydata przyjmującego błogosławieństwo i treść krótkiej modlitwy stanowiącej sedno obrzędu (Lameri, 1998, s. 63). Brzmiała ona następująco: „Przez pośrednictwo błogosławionej i chwalebnej zawsze Dziewicy Maryi oraz błogosławionego Apostoła Piotra, niech Pan cię wybawi, zachowa i strzeże”, na co kandydat odpowiadał: „Amen” (*Ordo Romanus XXIV*, 1951, s. 604). Świadczenie to było więc bardzo proste w swej warstwie ceremonialnej, tak że niektórzy wspominają, że jest ono pozbawione szczególnych obrzędów, typowych dla udzielania święceń (Lameri, 1998, s. 63). Jednak istnieje tutaj pewna wzmianka o tym, że akolici podczas obrzędu święceń trzymali bursę, w której przynosili Najświętszy Sakrament (Górski, 1954, s. 35)¹⁸. Nic więc dziwnego, że święcono ich podczas obrzędów komuniijnych (Lameri, 1998, s. 69). Obrazuje ona nie tylko istniejącą wówczas w Rzymie praktykę przynoszenia cząstki Hostii z liturgii papieskiej do innych rzymskich celebracji, ale także wskazuje na szczególną posługę akolitów związaną z Najświętszym Sakramentem (Mieczkowski, 2010, s. 155). Pytanie, jakie należałoby tu jednak zadać, jest następujące: czy ten obrzęd jest „pełną” ceremonią święceń akolitu? Wydaje się, że jego prostota wskazuje na to, że w VIII w. uległ on skróceniu, lecz nie wiadomo, jaki obrzęd był rytem wyjściowym dla redakcji wspomnianej ceremonii (Borelli, 1965, s. 182). Można tu jednak wyróżnić nieco inne dwie części obrzędu: oblóczenie w szaty i odmówienie błogosławieństwa nad akolitami (*Ordo Romanus XXXIV*, 1951, s. 604).

W przeciwieństwie do tej księgi powstałe w podobnym okresie *Ordo Romanus XXXV* zawiera w sobie informacje o nowych obrzędach, poszerzających ceremonię święceń akolitu z *Ordo Romanus XXXIV* (Lameri, 1998, s. 69). Otóż dokładnym momentem udzielania święceń akolitu był czas, w którym lud przyjął Komunię Świętą, gdyż wówczas dokonywano oblóczyn, archidiacon przekazywał bursę, kandydaci kładli się na posadzce, a biskup odmawiał modlitwę błogosławieństwa, znaną z *Ordo Romanus XXXIV* (*Ordo Romanus XXXIV*, 1951, s. 604; *Ordo Romanus XXXV*, 1956, s. 34). Czymś nowym było jednak dołączenie do tego obrzędu kolejnej modlitwy, odmawianej na końcu obrzędu, obecnej wcześniej w *Sakramentarzu z Gellony* (Lameri, 1998, s. 69)¹⁹. W ten sposób obrzęd przyjął następujący

17 „Pianeta” (łac. *planeta*) była niegdyś szatą wierzchnią zakładaną na czas sprawowania Mszy św.: „Orarium” (łac. *orarium*) była pierwowzorem dzisiejszej stuly, stanowiąc pewnego rodzaju chustę, zakładaną na ciało w okolicach szyi (Superson, 2010, s. 169; Superson, 2016, s. 44–45). Wówczas były to szaty wspólne dla wszystkich duchownych (Lameri, 1998, s. 63).

18 Istnieje bowiem wiele świadectw na temat tego, że akolici w starożytności mieli ścisły związek z konsekrowanym chlebem (Van Slyke, 2011, s. 95).

19 W kontekście jego czynności należy zauważyć, że rubryka *Ordo Romanus XXXV* wskazuje na to, że akolici mieli ciągle służyć biskupowi poprzez noszenie oleju krzyżma (*Ordo Romanus XXXV*, 1956, s. 34–35). Dlatego też podczas święceń otrzymywali lniany płaszcz, wspomnianą wyżej pianetę, pod którą nosili święte oleje (Litawa, 2022, s. 43).

kształt: obłóczenie – wręczenie bursy na krzyżmo – odmówienie błogosławieństwa – zwieńczenie obrzędu oracją błagalną (*Ordo Romanus XXXIV*, 1951, s. 604). Godny zauważenia jest tu fakt, że księga odnotowuje, kiedy można udzielić akolicie święceń: takim dniem była uroczystość, święto lub inny termin, w którym celebrowano uroczystą liturgię (Lameri, 1998, s. 69).

Mimo że dokumenty z X w. posiadają w sobie prosty schemat udzielania święceń akoliatu, nie zawsze wzmiankując o tym samym instrumencie przekazywanym wyświęcanemu, to jednak podkreślają jedną istotną kwestię: akolita nie miał sprecyzowanych czynności liturgicznych, gdyż zmieniały się one na przestrzeni lat, a wpływ na to miał kontekst geograficzny (Andrieu, 1925, s. 232–274; Wieland, 1897, s. 49)²⁰. W Rzymie – niemalże od początku – akolici byli towarzyszami duchownych wyższych święceń (zwłaszcza biskupów) oraz stróżami świętych naczyń, a także – choć zdaje się, że nie zawsze – posługującymi zajmującymi się światłem w liturgii (Zelinski, 2023, s. 37).

II. ŚWIĘCENIA AKOLIATU W PONTYFIKAŁACH OD X W. DO LAT 1961–1962

Około VI w. w Rzymie zaczęto rozgraniczać dwie grupy wewnątrz niższych posługujących, spośród których pierwsza posługiwała w chórze, a druga w prezbiterium (Croce, 1948, s. 264–265). Dokonano tego ze względu na to, że święcenia niższe ostiariusza, lektora i egzorcysty przestały pełnić swoją pierwotną funkcję, z czego tylko lektorat „odnalazł się” w nowej rzeczywistości, gdyż – mimo znacznego ubytku ich funkcji w liturgii – zachowano praktykę odczytywania lekcji przez lektora oraz dodano mu nowe przywileje: błogosławienie pokarmów (Szwagrzyk, 1955, s. 252–254). Te trzy niższe święcenia, współtworzące ze sobą grupę chóralną, istniały przede wszystkim w ramach „schola cantorum”, utworzonej przez papieża Grzegorza I (+604)²¹. Była to placówka kształcenia tych, którzy służyli Kościołowi w prawnie ustanowionych posługach (Lupa, 1972, s. 75). Podczas gdy niżsi duchowni z tej grupy powoli byli dystansowani od udziału w kulcie liturgicznym, akolici i subdiakoni – przedstawiciele duchowieństwa niższego służącego przy ołtarzu – zyskiwali coraz to większe znaczenie, mając dostęp do świętych naczyń (Makowski, 2023, s. 51)²².

20 Można tu stwierdzić, że do tego czasu akolitat był bardzo „żywym” stopniem posługi, podczas gdy niektóre spośród święceń niższych były już „martwe”, co widać na przykładzie przede wszystkim egzorcystatu, ale i ostiariatu (Powodowski, 2022, s. 114).

21 Warto dostrzec tu także to, że wówczas czynności kantorów złączyły się z posługą lektoratu (Hübner, 2005, s. 30).

22 Taki stan utrzymał się do posoborowej reformy liturgicznej (Szwagrzyk, 1959, s. 194–197).

Ten stan rzeczy zaczął być odzwierciedlany w obrzędach święceń (Mulcahy, 1927, s. 107). Dostrzega się to już w *Pontyfikale rzymsko-germańskim*, powstałym w opactwie św. Albana w Moguncji między 950 r. a 961/963 r. (Bartocha 2011, s. 24–25; Cieślík, 2009, s. 158–160; Miazek, 2018, s. 135)²³. Księga ta zawierała w sobie obrzędy, które były praktykowane w Rzymie do reformy dokonanej przez Grzegorza VII (†1085) (Litawa, 2022, s. 46). Ceremonia udzielenia święceń akolituatu została tu znaczenie rozbudowana (Lameri, 1998, s. 83–84). Pierwszym elementem, który należy zauważyć, był dialog biskupa i archidiacona mający miejsce po tym, jak ten drugi duchowny wywołał kandydatów. Archidiakon mówił więc: „Czcigodny Ojcze, Święta Matka Kościół prosi, aby ci mężczyźni, zdolni do przyjęcia święceń, zostali konsekrowani przez Waszą Ojcowską Miłość”, podczas gdy biskup odpowiadał: „Wejrzyj [Boże – przyp. tłum.], aby te osoby, przez cnoty natury, wiedzy i obyczajów, zostały przez ciebie przyjęte, a przez nas w domu Pana wyświęcone, aby przez nie diabeł był od nas z dala odpędzony, a duchowieństwo naszego Boga się pomnażało”, a archidiakon dodawał: „O ile można sądzić na podstawie ludzkiej oceny, są uznawani za godnych pod względem natury, wiedzy i obyczajów oraz mogą, zgodnie z Bożą wolą, stać się sumiennymi współpracownikami w tych sprawach” (*Les Pontifical Romano-Germanique du Dixième Siècle*, 1963, s. 14). Następnie miała miejsce Litanja do wszystkich świętych, po której archidiakon ponownie wymieniał tych, którzy mieli przyjąć święcenia i wspominał o tytule święceń (Lameri, 1998, s. 82)²⁴. Obrzęd święceń akolituatu w formie ramowej był tożsamy z tym występującym w *Starożytnych statutach Kościoła*, ale w formie szczegółowej był znacznie rozbudowany: najpierw biskup pouczał kandydata o znaczeniu przyjmowanej posługi, potem archidiakon wręczał mu lichtarz ze świecą, podczas gdy biskup wymawiał słowa: „Przyjmijcie lichtarz ze świecą, abyście wiedzieli, że zostajecie powołani do zapalania świateł Kościoła” (*Les Pontifical Romano-Germanique du Dixième Siècle*, 1963, s. 18). Następnie wyświęcany otrzymywał puste naczynie z winem, a biskup mówił: „Przyjmijcie naczynie do podawania wina i wody w Eucharystii Krwi Chrystusa” (*Les Pontifical Romano-Germanique du Dixième Siècle*, 1963, s. 18). Potem następowała prefacja święceń: „Prośmy pokornie, drodzy bracia, wszechmogącego

23 „Autor tej kompilacji, mnich z opactwa św. Albana w Moguncji, nie nadał swemu dziełu żadnego tytułu: nazywano ją Pontyfikalem Ottona albo Pontyfikalem Mogunckim. Obecnie przyjęta nazwa, Pontyfał Rzymsko-Germański X wieku pochodzi od M. Andrieu, wielkiego liturgisty francuskiego, niestrudzonego badacza tej księgi. W nazwie tej został dobrze wyrażony charakter tej księgi: jest ona owocem spotkania liturgii rzymskiej ze światem germańskiej tradycji liturgicznej [...]. Kompilacja powstała pod wpływem zmian zachodzących w życiu liturgicznym. Poczynając od początku IX w. ordines, zarówno rzymskie, jak i rzymsko-galijskie tracą swoje dotychczasowe znaczenie. Powiększane o teksty prawnicze i teologiczno-liturgiczne stają się książkami pouczającymi dla kleru, przestają być pomocami liturgicznymi przeznaczonymi do kultu” (Miazek, 2018, s. 135).

24 Chodziło tutaj o tytuł kanoniczny, mogący utrzymać duchownego (Kozak, 2021, s. 146).

Boga Ojca, aby raczył pobłogosławić te swoje sługi N. w stopniu akolitów, aby niosąc widzialne światło w dłoniach, także swoim postępowaniem dawali przykład duchowego światła. Módlmy się” (*Les Pontifical Romano-Germanique du Dixième Siècle*, 1963, s. 18)²⁵. Następnie biskup wygłaszał ciągiem trzy modlitwy²⁶.

Pierwsza modlitwa	Druga modlitwa	Trzecia modlitwa
<p>O Panie, święty Ojcze, wszechmogący wieczny Boże, który przez Jezusa Chrystusa, Syna Twego, i Jego apostołów posłałeś na ten świat światło chwały, i który, aby usunąć starodawny zapis naszej śmierci, postanowiłeś przytwierdzić Go do najchwalebniejszego znaku krzyża, i pozwoliłeś, by krew i woda z Jego boku wylały się dla zbawienia rodzaju ludzkiego, pobłogosławszy, prosimy, te Twoje sługi N. w urzędzie akolitów, aby zapalając światła Twojego Kościoła i podając wino oraz wodę do przygotowania Krwi Chrystusa, Twojego Syna, wiernie służyli przy składaniu Eucharystii na Twoich świętych ołtarzach. Rozpal, Panie, ich umysły i serca ku miłości Twojej łaski, aby, oświeceni blaskiem Twojej chwały, wiernie Tobie służyli w Twoim świętym Kościele. Przez tegoż Chrystusa, Pana naszego.</p>	<p>O Panie, święty Ojcze, wszechmogący wieczny Boże, który przemówiłeś do Mojżesza i Aarona, aby zapalili lampy w Namiocie Spotkania, pobłogosławszy i uświęcił te swoje sługi N., aby byli akolitami w Twoim Kościele. Przez Chrystusa, Pana naszego.</p>	<p>Wszechmogący, wieczny Boże, źródło światła i początku dobroci, który przez Jezusa Chrystusa, Twojego Syna, prawdziwe światło, oświeciłeś świat i tajemnicą Jego męki odkupiłeś, pobłogosławszy, prosimy, te swoje sługi N., których konsekrujemy na urząd akolitów. Błagamy o Twoje miłosierdzie, abys ich umysły oświecił światłem wiedzy i nawodnił rosą swojej świętości, aby wykonywali powierzoną im służbę z Twoją pomocą, tak, aby zasłużyli na wieczną nagrodę. Przez tegoż Chrystusa, Pana naszego.</p>

25 Tłum. Emanuel Kwiatkowski. Pomiędzy wezwaniem do modlitwy wygłaszanym przez biskupa a dalszą częścią oracji diakon wzywał do ukleknienia i powstania (*Les Pontifical Romano-Germanique du Dixième Siècle* 1963, s. 18).

26 Pierwsza z nich pochodziła z *Sakramentarza Gelazjańskiego*, druga z *Supplementu Benedykta z Aniane* (†821), a trzecia z *Sakramentarza z Basel* (Van Slyke, s. 101).

Ponadto w księdze zaznaczono, że urzędów niższych można było udzielać jedynie w niektóre dni roku liturgicznego (*Les Pontifical Romano-Germanique du Dixième Siècle* 1963, s. 13)²⁷. Wszystkie te nowe elementy obrzędowe stały się niejako wynikiem fuzji liturgii rzymskiej ze zwyczajami gallikańsko-germańskimi (Cieślak, 2009, s. 219; Van Slyke, 2011, s. 102). Należy bowiem pamiętać, że obrzędy święceń w liturgii rzymskiej – co dostrzega się na przykładzie *Ordo Romanus* – były bardzo krótkie (Borelli, 1965, s. 182).

Powyższy obrzęd święceń, znacznie rozbudowany i dodatkowo wyróżniający się liczbą oracji wśród pozostałych ceremonii związanych z udzielaniem święceń niższych, mimo modyfikacji Duranda (†1296) nie uległ większym zmianom do XX w., akcentując przy tym jego służbę względem światła w liturgii i przynoszenia wina oraz wody do ołtarza podczas Eucharystii (Van Slyke, s. 103). Dostrzega się to już w pochodzącym z XII w. *Pontyfikał rzymskim*: „Akolita powinien nieść świecznik, zapalać światła oraz podawać wino i wodę do Eucharystii” (*Le Pontificale Romanum XIIe siècle*, 1972, s. 127). Od tego też czasu zaprzestano tytułu święceń i odmawiania litanii przed udzielaniem święceń niższych (*Le Pontificale Romanum XIIe siècle*, 1972, s. 123–125). Warte odnotowania jest również to, że odtąd nie tyle archidiacon, ale biskup przekazywał wyświęcanemu przedmioty stanowiące materię święceń, tak że w tekstach zmieniono również liczbę mnogą na pojedynczą (*Le Pontificale Romanum XIIe siècle*, 1972, s. 127–128). *Pontyfikał Kurii Rzymskiej z XIII w.* wskazywał dodatkowo na to, że momentem udzielania święceń był czas po przedostatnim wersie traktustu lub innego śpiewu przed Ewangelią, a podczas przyjmowania przedmiotów święceń wyświęceni mieli zachowywać pozycję klęczącą (*Le Pontifical de la Curie Romaine au XIIIe siècle*, 1940, s. 329)²⁸. Istotne jest tu także dostrzeżenie, że za czasów tej księgi dokonano się ostateczne sprecyzowanie materii święceń akolitu: pusta ampulka i niezapalona świeca (Van Slyke, 2011, s. 106)²⁹.

Kolejna przedtrydencka księga, *Pontyfikał Wilhelma Duranda* z XIII w., dodawała do powyższych informacji jeszcze jedną: kandydat do święceń winien się

27 „Mensis primi, quarti, septimi, et decimi, sabbatorum die, in XII lectionibus, ad sanctum Petrum, ubi missae celebrantur, postquam anitphonam ad introitum dixerint, per lectiones dat pontifex orationes” (*Les Pontifical Romano-Germanique du Dixième Siècle* 1963, s. 13). Taki stan rzeczy przetrwał właściwie do reformy liturgicznej, dokonanej po II Soborze Watykańskim (1962–1965). Posiada się dziś także wiele świadectw na temat tego, że rzeczywiście w średniowieczu święceń udzielano jedynie w tychże dniach (Kaczmarek, 2015, s. 62).

28 „Szafarz-biskup udzielał według wyznaczonej precedencji najpierw święceń ostiariatu, następnie lektoratu i egzorcystatu, potem akolitu i diakonatu” (Litawa, 2022, s. 47). Warte dostrzeżenia jest też to, że omawiany pontyfikał – jako jedyny spośród przedstawianych – zamiast terminu „ordinatio” posługiwał się słowem „officio” w odniesieniu do wyświęcanych na stopnie niższe i akolitów (Krakowiak, 2019, s. 30–31).

29 „Thus, the rubrics for ordaining an acolyte first witnessed in the Statuta of ancient Gaul became widely accepted in the Latin Church and definitively displaced the native rite of Rome with its sacculum” (Van Slyke, 2011, s. 106).

był wypowiadać przed przystąpieniem do nich (*Le Pontifical de Gullaume Durand*, 1940, s. 338). Księga ta wskazywała także na to, że znany był już wówczas zwyczaj przystępowania do święceń ze świecą w rękę (Lameri, 1998, s. 96)³⁰. Sprecyzowano przy tym moment udzielania święceń akolitu, tak że w liturgii sprawowanej w suche dni był to moment po czwartym czytaniu, a w liturgii bez sześciu lekcji – po udzieleniu egzorcystatu (*Le Pontifical de Gullaume Durand*, 1940, s. 338). Wspomniany pontyfikał zawierał w sobie – jako pierwszy spośród wszystkich dotychczas powstałych – szczegółowe rubryki na temat tego, gdzie udzielano święceń, jak zachowywał się biskup i wyświęceni oraz jakie gesty miano wykonywać (Lameri, 1998, s. 95–103). Jednak najważniejszą modyfikacją, czerpiącą nieco z opisu roli akolity umieszczonego w *Pontyfikale rzymskim* z dwunastego stulecia, było dodanie do obrzędów święceń zwanego tekstu wstępnego przemówienia szafarza, które nazywano napomnieniem (Van Slyke, 2011, s. 110). Brzmiało ono następująco:

Najmilsi, którzy zamierzacie przyjąć urząd akolity, rozważcie, co podejmujecie. Akolita powinien nieść świecznik, zapalać światła Kościoła, podawać wino i wodę do Eucharystii, czyli do posługi Krwi Chrystusa. Starajcie się więc godnie wypełniać powierzoną posługę. Nie będziecie mogli podobać się Bogu, jeśli, niosąc światło dla Boga w rękach, będziecie służyć uczynom ciemności i przez to dawać innym przykłady niewierności. Ale jak głosi Prawda [chodzi tu o Ewangelię – przyp. tłum.]: „Tak niech świeci wasze światło przed ludźmi, aby widzieli wasze dobre uczynki i chwalili Ojca waszego, który jest w niebie”. I jak mówi apostoł Piotr: „Umieszczeni pośród przewrotnego i zepsutego narodu, jaśniejcie jak światła we świecie, trzymając się słowa życia”. „Niech wasze biodra będą przepasane i lampy niech płoną w rękach waszych, abyście jako synowie światłości odrzucili uczynki ciemności i oblekli się w zbroję światłości”. „Byliście bowiem kiedyś ciemnością, teraz jednak jesteście światłością w Panu, chodźcie więc jako synowie światłości”. Czym jest to światło, które tak bardzo podkreśla apostoł, sam wyjaśnia, dodając: „Owoce światłości jest wszelka dobroć, sprawiedliwość i prawda”. Bądźcie więc pilni we wszelkiej sprawiedliwości, dobroci i prawdzie, abyście oświecili zarówno siebie, jak i innych oraz cały Kościół Boży. Wtedy bowiem godnie podacie wino i wodę w ofierze Bogu, jeśli sami będziecie ofiarą dla Boga poprzez wasze czyste życie i dobre uczynki. Co niech wam Pan udzieli przez swoje miłosierdzie. Amen (*Le Pontifical de Gullaume Durand*, 1940, s. 346).

Z tego tekstu jasno wynika, że za główną czynność akolity brano niesienie światła w liturgii, przez co celem duchowym przyjęcia tego święcenia było wypeł-

30 Z tą świecą przystępowano do przyjęcia święceń, a potem wręczano ją szafarzowi święceń podczas obrzędów Ofiarowania (Górski, 1954, s. 34).

nianie dobrych czynów związanych ze sprawiedliwością, dobrocią i prawdą (Van Slyke, 2011, s. 110). Godne zauważania jest również zmodyfikowanie formy święceń, która odtąd kończyła się słowami: „...w imię Pańskie. Amen” (*Le Pontifical de Guillaume Durand*, 1940, s. 346–348). Odtąd wszystkie wydania obrzędów święceń akolitu w pontyfikałach od 1485 r. do 1962 r. zawierały ten sam obrzęd, różniący się od siebie czasem interpunkcją lub drobną korektą gramatyczną (*II „Pontificalis Liber”*, 2006, s. 25–28; *Pontificale Romanum editio princeps*, 1997, s. 34–47; *Pontificale Romanum editio typica*, 2008, s. 25–27).

Jaki więc tu był obraz akolity? O ile w przypadku starożytności, kiedy ich zadania nie były jasno określone, akolita był głównie towarzyszem biskupa i osobą pełniącą wiele zadań we wspólnocie, tutaj jednak jego rola odnosiła się jedynie do liturgii mszalnej, podczas której nosił lichtarz ze świecą oraz usługiwał przy ołtarzu poprzez podanie wody i wina (Górski, 1954, s. 36). Dostrzega się to także u św. Tomasza z Akwinu (†1274), który podkreślał, że symbolem urzędu akolity jest światło (Tomasz z Akwinu, 1985, s. 85)³¹. Zdaje się jednak, że znaczny wpływ na to pojmowanie urzędu akolity miał już Izydor z Sewilli (†636), który niejako „nadał” temu urzędowi nowe znaczenie, przejęte później przez liturgię rzymską, co w sposób szczególnie odzwierciedlał *Pontyfikał Wilhelma Duranda* wraz z dziełem Durandusa o kościelnych urządach (Durand, 1859, s. 86–87; Isidorus Hispalensis, 1863, s. 793–794)³².

III. UDZIELANIE URZĘDU AKOLITY PO II SOBORZE WATYKAŃSKIM

Sobór Watykański II (1962–1965) właściwie na temat święceń niższych niczego nie orzekł, podkreślając jedynie, że obrzędy święceń (wszystkich) powinny zostać poprawione (Krakowiak, 2015, s. 116; Ramm, 2010, s. 17)³³. Wpływ na to miały liczne głosy, postulujące reformę święceń nie tylko w warstwie obrzędowej, ale także w formie ich posługi (Noé, 1983, s. 254). Wspominano bowiem o tym, że święcenia niższe – w tym akolitat – były tylko formalnością (Małaczyński, 1963, s. 120–121). Próbowano więc dostosować te stopnie do nowej rzeczywistości, rozwijając przy tym badania historyczno-teologiczno-liturgiczne na temat podejmowa-

31 Przekazywanie ampulki interpretowano jako służbę związaną z podawaniem materii sakramentu Eucharystii (Tomasz z Akwinu, 1985, s. 87).

32 Znamienne są więc tu słowa Adama Szkota (†1212): „Acolythus accensum cereum in manibus tenet” (Adamus Scotus, 1855, s. 710).

33 Tak naprawdę jedynym tekstem soborowym, w którym padło sformułowanie „święcenia niższe i subdiakoniat”, był wydany w 21 listopada 1964 r. Dekret o katolickich Kościołach wschodnich „*Orientalium Ecclesiarum*” (*Sacrosanctum Oecumenico Concilio Vaticano II*, 1965, s. 81–82).

nego zagadnienia, dochodząc do wniosku, że stopniem najbardziej istotnym spośród posług niższych od diakonatu był subdiakon (Botte, 1988, s. 142). W tym celu chciano ponownie przegrupować ten urząd z miana wyższego na niższe, a także zwolnić subdiakonów z obowiązku odmawiania brewiarza oraz zachowywania celibatu (Makowski, 2023, s. 85). Dlaczego zatem ostatecznie go nie zachowano, stawiając ponad ten urząd stopień akolity? W komentarzu do zmian zawarto wzmiankę, że wierni nie rozumieją sensu odnowy, gdy dostrzegą przy ołtarzu świeckiego w dalmatyce (Commentarium, 1973, s. 30).

Wydając 15 sierpnia 1972 r. swoje Motu Proprio „Ministeria Quædam”, papież Paweł VI (†1978) wyjaśnił w nim, że odtąd zadania subdiakona powierza się lektorom (w aspekcie odczytywania lekcji mszalnych) i akolitom (w kontekście służby przy ołtarzu), tak że dawny pierwszy stopień święceń wyższych został zniesiony (Paulus VI, 1972, s. 532). Czy jednak akolita otrzymał same tylko zadania subdiakona? Bynajmniej. Niektóre spośród jego dzisiejszych zadań dawniej nie mogły być wykonywane przez subdiakonów, a dopiero przez diakonów i to jedynie w sytuacji nadzwyczajnej, jak np. komunikowanie wiernych czy wystawianie Najświętszego Sakramentu (Leszczyński, 1999, s. 288; Pastuszko, 1989, s. 115; Zając, 2014, s. 128). Widać więc, że już w samej warstwie funkcji, jakie powierzano akolitom do pełnienia, nastąpiło pewnego rodzaju przesunięcie akcentu (Milcarek, 2014, s. 146).

Schemat odnowy obrzędów święceń akolitu, powstały w 1971 r., różniący się nieco od edycji typicznej obrzędów ustanowienia do posług z 1972 r., zawierał w sobie nie dość, że zmodyfikowaną strukturę udzielania ustanowienia do posługi, to jeszcze nowe treści. Obrzęd miał następujący układ: wezwanie kandydatów, przemówienie biskupa (nie musiało być ono tożsame z tym, które było umieszczone w księdze), wezwanie do modlitwy, błogosławieństwo i przekazanie naczynia z chlebem do konsekracji (*Sacra Congregatio pro Cultu Divino*, 1971, s. 14–15). Miejscem udzielania święceń akolitu miał być czas po Ewangelii (*Sacra Congregatio pro Cultu Divino*, 1971, s. 14). Tym samym zachowano zwyczaj procesji z darami, wskazując jednak na to, że akolici mieli do ołtarza przynosić chleb i wino, a nie świece, która także nie pojawiła się w materii obrzędu (*Sacra Congregatio pro Cultu Divino*, 1971, s. 14). Obrzęd został więc znacząco zawężony do najistotniejszych elementów oraz zmieniono jego przesłanie (Milcarek, 2014, s. 146–147). Zmieniono także znaczenie tej posługi, co dostrzega się przy zestawieniu tekstów pontyfikału z lat 1961–1962 z tekstem schematu obrzędu z 1971 r.

<i>Pontyfikał rzymski z lat 1961–1962</i>	<i>Schemat obrzędu święceń z 1971 r.</i>
<p>Najmilsi, którzy zamierzacie przyjąć urząd akolity, rozważcie, co podejmujecie.</p> <p>Akolita powinien nieść świecznik, zapalać światła Kościoła, podawać wino i wodę do Eucharystii, czyli do posługi Krwi Chrystusa. Starajcie się więc godnie wypełniać powierzoną posługę. Nie będziecie mogli podobać się Bogu, jeśli, niosąc światło dla Boga w rękach, będziecie służyć uczynkom ciemności i przez to dawać innym przykłady niewierności. Ale jak głosi Prawda: Tak niech świeci wasze światło przed ludźmi, aby widzieli wasze dobre uczynki i chwalili Ojca waszego, który jest w niebie. I jak mówi apostoł Piotr: Umieszczeni pośród przewrotnego i zepsutego narodu, jaśnieście jak światła we świecie, trzymając się słowa życia. Niech wasze biodra będą przepasane i lampy niech płoną w rękach waszych, abyście jako synowie światłości odrzucili uczynki ciemności i oblekli się w zbroję światłości. Byliście bowiem kiedyś ciemnością, teraz jednak jesteście światłością w Panu, chodźcie więc jako synowie światłości. Czym jest to światło, które tak bardzo podkreśla apostoł, sam wyjaśnia, dodając: Owocem bowiem światłości jest wszelka dobroć, sprawiedliwość i prawda. Bądźcie więc pilni we wszelkiej sprawiedliwości, dobroci i prawdzie, abyście oświecili zarówno siebie, jak i innych oraz cały Kościół Boży. Wtedy bowiem godnie podacie wino i wodę w ofierze Bogu, jeśli sami będziecie ofiarą dla Boga poprzez wasze czyste życie i dobre uczynki. Co niech wam Pan udzieli przez swoje miłosierdzie. Amen.</p>	<p>Drodzy synowie, wybrani do urzędu akolitów, będziecie mieli szczególnie udział w posłudze Kościoła, którego szczytem i źródłem jest Eucharystia, przez którą lud Boży buduje się i wzrasta. Wypełniać będziecie zatem swoje role w świętych celebracjach, wspierając prezbiterów oraz diakonów w wykonywaniu ich posługi, rozdając wiernym, także chorym, Komunię Świętą jako nadzwyczajni szafarze. Wykonując to, pamiętać będziecie, że dzieląc jeden chleb ze swoimi braćmi, tworzycie z nimi jedno ciało. Zatem pokrzepcie się przykazaniem Pana, które dał swoim Apostołom podczas Ostatniej Wieczerzy: Miłujcie się wzajemnie, jak i Ja was umiłowalem.</p>

Nie dostrzega się tu zwykłego przesunięcia akcentów, co miało miejsce w przypadku średniowiecznych ksiąg, w których święcenie akolitu ewoluowało, ale raczej zarysowuje się tu nowe znaczenie posługi akolitu (Van Slyke, 2011, s. 120). Nowe przemówienie biskupa do kandydatów było skupione bowiem bardziej na czynnościach akolitów, podzielonych na dwie części: zwyczajne (służba kapłanom i diakonom) oraz nadzwyczajne (komunikowanie wiernych), które miały wypływać ze wzajemnej miłości, czerpanej z sakramentu Eucharystii (*Sacra Congregatio pro Cultu Divino*, 1971, s. 12–13). Pytanie, jakie należałoby tutaj postawić, dotyczyłoby sensu nowego przemówienia: dlaczego wspomina się w nim o nadzwyczajnych funkcjach akolity? Jest to „dziwne”, zważywszy na fakt, że pozbyto się całkowicie tekstów na temat światła w liturgii (Van Slyke, 2011, s. 124). Dostrzega się to też w materii obrzędu, który de facto jest nowy, gdyż nigdy w historii nie przekazywano akolitom chleba w naczyniu, a tutaj czyni się to przy następujących słowach: „Przyjmij naczynie z chlebem do celebracji Eucharystii i stań się takim, abyś mógł godnie służyć przy stole Pana i Kościoła” (*Sacra Congregatio pro Cultu Divino*, 1971, s. 13). Zmianą nie jest zatem przekazanie mu naczynia liturgicznego, gdyż to już praktykowano. Modyfikacja polega raczej na tym, że przekazuje mu się nie puste, ale napełnione naczynie – tu: chlebem (*Commentarium*, 1973, s. 31). Pełen związek z historycznym znaczeniem akolitu posiadała jedynie modlitwa błogosławieństwa, wskazująca na służbę akolitów przy ołtarzu (*Sacra Congregatio pro Cultu Divino*, 1971, s. 13).

Pontyfikał rzymski z 1972 r., zawierający obrzędy ustanowienia do posług lektora i akolity, poza zmianą terminologiczną mieścił w sobie modyfikację wyżej wspomnianych obrzędów (Makowski, 2023, s. 91–95). Kształt ceremonii się nie zmienił, ale modyfikacji uległo wprowadzenie do obrzędu, gdyż rozbudowano jego pierwszy akapit: „Wyznaczeni do tej szczególnej posługi, dbajcie, abyście żyli intensywniej dzięki ofierze Pana i bardziej się do niej upodobnili; starajcie się zrozumieć wewnętrzny i duchowy sens tego, co czynicie, abyście codziennie składali siebie Bogu jako duchowe ofiary, przyjemne Jemu przez Jezusa Chrystusa” (*Pontificale Romanum*, 1972, s. 22–23). Dodano więc tu tekst dotyczący cnoty, przypisanej do urzędu akolitów, która – choć ujęta bardzo ogólnie – wpisywała się w tę, którą zawierał *Pontyfikał rzymski* z lat 1961–1962 (Makowski, 2023, s. 64). Nie można powiedzieć tego jednak o modlitwie błogosławieństwa, która w tym przypadku – podobnie jak przemówienie – wyszła naprzeciw nadzwyczajnym funkcjom akolity, które nigdy nie były przypisane – istotowo – do jego urzędu (Milcarek, 2014, s. 147).

Schemat obrzędu święceń z 1971 r.	<i>Pontyfikał rzymski z 1972 r.</i>
<p>Najłaskawszy Boże, który przez swojego Jednorodzonego Syna powierzyłeś Kościołowi Twój chleb życia, racz pobłogosławić tych naszych braci wybranych do urzędu akolitów i spraw, aby wiernie służyli przy Twoich świętych ołtarzach. Przez Chrystusa, Pana naszego.</p>	<p>Najłaskawszy Boże, który przez swojego Jednorodzonego Syna powierzyłeś Kościołowi chleb życia, racz pobłogosławić tych naszych braci wybranych do urzędu akolitów i spraw, aby wiernie służyli przy Twoich świętych ołtarzach, wiernie rozdzielali chleb życia swoim braciom oraz wzrastali nieustannie w wierze i miłości dla budowania Twojego Kościoła. Przez Chrystusa, Pana naszego.</p>

Po raz kolejny widać tu nawiązywanie do pobocznych czynności akolity (Van Slyke, 2011, s. 124). Wymiar noszenia świec przez akolitę w ogóle nie pojawia się w nowym pontyfikał, tak że tę rolę przypomniał dopiero wydany w 2008 r. *Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów (Cæremoniale Episcoporum, 2008, s. 44)*. Obrzędy ustanowienia do posług w sposób ogólny wskazują jedynie na służbę diakonowi i prezbiterowi, a w sposób szczególny wzmiankują o jednej funkcji, którą akolici wykonują w sytuacji wyjątkowej – komunikowania wiernych (*Pontificale Romanum, 1972, s. 22–24*). Nowy obrzęd podkreśla związek akolity z Eucharystią na tyle mocno, że po raz pierwszy w historii rubryka daje możliwość wyboru pomiędzy wręczeniem naczynia z chlebem a ampułki z winem, przez co forma i materia obrzędu są wariantywne (*Pontificale Romanum, 1972, s. 24*)³⁴. Jednocześnie od 1971 r. zerwano ze zwyczajem, że przekazywany przedmiot jest pusty, lecz nie do końca wiadomo, dlaczego: może wpływ na to ma fakt procesji z darami, następującej po obrzędzie ustanowienia? (Van Slyke, 2011, s. 126).

PODSUMOWANIE

Posługi Kościoła od wieków trwają w rozwoju, gdyż do ich natury nie przynależy stałość formy. Bardzo dobrze odzwierciedlają to dzieje obrzędów święceń, a ostatnio także ustanowień do posługi akolity. Dzisiejsza forma posługiwania akolitów, wyrażona chociażby przez teksty ustanowienia, jest czymś zupełnie nowym, gdyż posiada w zespole funkcji takie, których wcześniej oni nie pełnili

³⁴ Warto w tym miejscu przypomnieć, że dawniej akolita otrzymywał ampułkę, ale pustą – i to w dodatku tę, którą miano się posługiwać przy podaniu wody.

(m.in. komunikowanie wiernych). Historia obrzędów święceń pokazuje, że to, co przez poszczególne wieki trwało w rozwoju, nadbudowując swoją formę, kilkanaście lat temu zyskało coś zupełnie nowego – nie w aspekcie istoty, ale zewnętrznego wyrazu. Wprowadzenie nowych funkcji dla akolitów, takich jak wspomniane wyżej komunikowanie wiernych, stanowi dowód na dynamiczny charakter posług kościelnych. Zmiany te nie tylko odzwierciedlają potrzeby współczesnego Kościoła, ale również pokazują, jak tradycja może być adaptowana do nowych realiów. Warto zauważyć, że Sobór Watykański II, mimo że nie wprowadził bezpośrednich zmian w święceniach niższych, dał impuls do odnowy tych posług. Wydanie nowych obrzędów święceń lektora i akolity w 1971 roku oraz ich umieszczenie w *Pontyfikale rzymskim* w 1972 roku było kluczowym momentem w tej reformie. Motu Proprio „*Ministeria Quaedam*” papieża Pawła VI z 1972 roku, które zniosło urząd subdiakona, przyczyniło się do podziału jego zadań między lektorów i akolitów.

Sięgnięcie do tekstów oryginalnych, spisanych w języku łacińskim, pozwala spojrzeć szerzej na zagadnienie posług kościelnych. Umożliwia to głębsze zrozumienie intencji i ducha reform, które miały miejsce na przestrzeni wieków. Dzięki temu można lepiej docenić, jak posługi kościelne ewoluowały, zachowując jednocześnie swoją istotę. Po tak wnikliwej analizie można ośmielić się stwierdzić, że dzisiejsza forma posługi akolitów jest więc wynikiem długotrwałego procesu adaptacji i reform, które miały na celu lepsze dostosowanie do potrzeb wspólnoty wiernych. Czy zatem istota posługi akolity się zmieniła? Na to pytanie trzeba odpowiedzieć przecząco. Jest to ten sam urząd – w sensie istotowym – co dawne święcenie niższe. Zmianie jednak uległa forma posługi akolitów w Kościele, tak że ma się do czynienia z innym rozłożeniem akcentów. Obecnie posługa akolity posiada więcej związku z Eucharystią aniżeli wcześniej. Na przykładzie tej modyfikacji można więc dostrzec, jak posługi Kościoła, choć zakorzenione w tradycji, pozostają żywe i otwarte na zmiany, które przynosi współczesność. Zmiany te mają na celu zarówno lepsze służenie wspólnocie wiernych, jak i głębsze włączanie osób świeckich w życie liturgiczne Kościoła, angażując ich do szczególnych zadań związanych z sakramentem Eucharystii.

Bibliografia

I. Źródła

Adamus Scotus. (1855). De tripartito tabernaculo. W: J.-P. Migne (red.), *Patrologia Latina* 198, 609–792. Paris.

Alcuinus. (1844). Liber de Divinis Officiis. W: J.-P. Migne (red.), *Patrologia Latina* 101, 1173–1286. Paris.

- Cæremoniale Episcoporum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatum.* (2008). Editio typica. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.
- Commentarium de nova disciplina et ritibus circa ministeria. (1973). *Notitiæ* 79, 18–33.
- Concilium Gallicanum. (2011). *Statuta ecclesiae antiqua*. W: A. Baron, H. Pietras (red.), *Dokumenty synodów od 431 do 504 roku*, 261–274. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Cornelius. (1844). *Epistolæ*. W: J.-P. Migne (red.), *Patrologia Latina* 3, 699-838. Paris.
- Cyprianus. (1844). *Epistolæ*. W: J.-P. Migne (red.), *Patrologia Latina* 4, 191-438. Paris.
- Fabianus. (1857). *Epistolæ decretae*. W: J.-P. Migne (red.), *Patrologia Græca* 10, 175-207. Paris.
- Guillaume Durand. (1859). *Rationale Divinorum Officiorum*, opr. J. Beletho. Neapoli.
- Il „Pontificalis Liber” di Agostiono Patrizi Piccolomini e Giovanni Burcardo. (2006). W: M. Sodi, A. M. Triacca (red.), *Monumenta Studia Instrumenta Liturgica* 43. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.
- Isidorus Hispaliensis. (1862). *De Ecclesiasticis Officiis*. W: J.-P. Migne (red.), *Patrologia Latina* 83, 737–826. Paris.
- Le Pontifical de Gullaume Durand. (1940). W: M. Andrieu (red.), *Le Pontifical Romain au Moyen-Age IV*. Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana.
- Le Pontifical de la Curie Romaine au XIIIe siècle. (1940). W: M. Andrieu (red.), *Le Pontifical Romain au Moyen-Age II*. Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana.
- Le Pontifical Romain du XIIe siècle. (1972). W: M. Andrieu (red.), *Le Pontifical Romain au Moyen-Age I*. Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana.
- Le Pontifical Romano-Germanique du Dixième Siècle. (1963). W: C. Vogel, R. Elze (red.), *Studi e Testi* 226. Città del Vaticano: Biblioteca Apostolica Vaticana.
- Liber Pontificalis I–XVI (usque ad annum 772). (2014). W: M. Ożóg, H. Piteras (red.), *Księga Pontyfików (do roku 772)*. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Liber Sacramentorum Gellonensis. (1981). W: A. Dumas (red.), *Corpus Christianorum. Series Latina CLIX*. Turnholti: Typographi Brepols Editores Pontifici.
- Liber Sacramentorum Romanæ Æclesiæ Ordinis Anni Circuli (Cod. Vat. Reg. Lat. 316/Paris Bibl. Nat. 7193, 41/56) (Sacramentarium Gelasianum). (1960). W: L. Eizenhöfer, P. Sifrin, L. C. Mohlberg (red.), *Rerum Ecclesiasticarum Documenti cura Pontificii Athenæi Santi Anselmi de Urbe edita moderante Pontificio Instituto Liturgico IV*. Roma: Herder Editrice e Libreria.
- Ordo Romanus XXXIV. (1951). W: M. Andrieu (red.), *Les „Ordines Romani” du haut moyen age* 3, 541–619. Louvain: Spicilegium Sacrum Lovaniense Administration.

- Ordo Romanus XXXV. (1956). W: M. Andrieu (red.), *Les „Ordines Romani” du haut moyen age 4*, 3–110. Louvain: Spicilegium Sacrum Lovaniense Administration.
- Paulus VI. (1972). *Litteræ Apostolicæ Motu Proprio datæ. Disciplina circa Primam Tonsuram, Ordines Minores et Subdiaconatum in Ecclesia Latina innovatur. Acta Apostolicæ Sedis 64*, 529–534.
- Pontificale Romanum Editio Princeps 1595–1596. (1997). W: M. Sodi, A. M. Triacca (red.), *Monumenta Liturgica Concilii Tridentini*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.
- Pontificale Romanum Editio Typica 1961–1962. (2008). W: M. Sodi, A. Toniolo (red.), *Monumenta Liturgica Piana 3*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.
- Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum. De institutione lectorum et acolythorum. De admissione inter candidatos ad diaconatum et presbyteratum. De sacro cœlibatu amplectendo*. (1972). Editio typica. Roma: Typis Polyglottis Vaticanis.
- Ritus Ordinationum juxta Pontificale Romanum*. (1912). Neo Eboracensis.
- Sacra Congregatio pro Cultu Divino. (1971). *Ritus admissionis in statum clericalem, Ordinationis Lectorum, Ordinationis Acolythorum et Variationes in ritu ordinationis diaconorum qui ad presbyteratum accedere cupiunt*. Roma: Typis Polyglottis Vaticanis.
- Sacramentarium Veronense (Cod. Bibl. Capit. Veron. LXXXV [80]). (1994). W: L. Eizenhöfer, P. Sifrin, L. C. Mohlberg (red.), *Rerum Ecclesiasticarum Documenti cura Pontificii Athenæi Santi Anselmi de Urbe edita moderante Pontificio Instituto Liturgico 1*. Roma: Herder Editrice e Libreria.
- Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II. (1963). Constitutio de sacra liturgia. *Acta Apostolicæ Sedis 56*, 97–138.
- Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II. (1965). Decreto „Orientium Ecclesiarum”. *Acta Apostolica Sedis 57*, 76–89.
- Tomasz z Akwinu. (1985). *Suma teologiczna 31. Sakrament chorych i kapłaństwo*, przekł. R. Kostecki. Londyn: Katolicki Ośrodek Wydawniczy „Veritas”.
- II. Literatura przedmiotu
- Andrieu, M. (1925). Les ordres mineurs dans l’ancien rit romain. *Revue des sciences religieuses 5* (2), 232–274.
- Bartocha, W. (2011). Kształtowanie się obrzędów święceń biskupa od *Tradycji Apostolskiej do Pontyfikatu Rzymsko-Germańskiego* (zarys historyczno-liturgiczny). *Seminare 30*, 17–27.
- Bartocha, W. (2020). Nałożenie rąk w liturgii święceń w pierwszym tysiącleciu (część II: średniowiecze). *Roczniki Teologiczne 67* (8), 5–24.

- Bider, M. (2022). Wymiar prawno-liturgiczny stałej kobiecej posługi akolitu w świetle nowelizacji kan. 230 §1 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku. *Kościół i Prawo* 10(23) (1), 69–88.
- Böhmer W. (1836). *Die christlich-kirchliche Alterhumswissenschaft: Die socialen Verhältnisse der christlichen Kirche alter Zeit*. Bresalu.
- Boljat, Ł. (2023). Povijesno-pravni vid stalne službe čitača i akolita (kan. 230, §1). *Croatica Christiana Periodica* 47 (92), 129–144.
- Botte, B. (1988). *From Silence to Participation*, tłum. J. Sullivan. Washington.
- Borelli, P. (1965). Sacred Orders. W: A. Bugnini, C. Braga (red.), *Commentary on the Constitution and on the Instruction on the Sacred Liturgy*, 181–184. New York: Benziger Brothers.
- Cattaneo, E. (1997). *I ministeri nella chiesa antica. Testi patristici del primi tre secoli*. Milano: Pauline Editoriale Libri.
- Cieślak, P. (2009). Kształtowanie się obrzędów święceń prezbiterów w liturgii rzymskiej w świetle Pontyfikatu rzymsko-germańskiego z X wieku. *Roczniki Teologiczne Warszawsko-Praskie* 5, 151–171.
- Croce, W. (1948). Die niederen Wiehen und Imre hierarchische Wertung: eine geschichtliche Studie. *Zeitschrift für Katholische Theologie* 70 (3), 257–314.
- Górski, E. (1954). *Święcenia niższe i wyższe*. Sandomierz.
- Hübner, S. (2005). *Der Klerus in der Gesellschaft des spätantiken Kleinasiens*. München: Franz Steiner Verlag.
- Janiski, J. J. (1997–1998). Sakramentarz gelazjański (*Reginensis Latinus 316*) – Zarys roli i znaczenia najstarszego mszału Kościoła. *Folia Historica Cracoviensia* 4-5, 139–151.
- Kaczmarek, K. (2015). Święcenia duchowieństwa przez biskupa włocławskiego Macieja Drzewickiego w latach 1516–1529. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 104, 55–92.
- Kleinheyer, B. (1962). *Die Priesterweihe im Römischen Ritus. Eine liturgiehistorische Studie*. Trier: Paulinus-Verlag.
- Kozak, A. (2021). Piętnastowieczne listy kandydatów do święceń z archidiecezji gnieźnieńskiej. *Studia Źródłoznawcze* 59, 145–166.
- Krakowiak, C. (2015). *Sakramentalia i błogosławieństwa w liturgii Kościoła*. Lubin: TN KUL.
- Krakowiak, C. (2021). *Święcenia niższe. Posługi i funkcje wiernych świeckich w liturgii*. Lublin: TN KUL.
- Kreczmański, S. (2022). „Zbiór z Werony” – opis i zawartość. *Studia Pastoralne* 18, 259–270.
- Lameri, A. (1998). *La „Traditio instrumentorum” e delle insegne nei riti di ordinazione. Studio storico-liturgico*. Roma: Edizioni Liturgiche Centro Liturgico Veneziano.

- Leszczyński, G. (1999). Nadzwyczajny szafarz Komunii świętej. *Łódzkie Studia Teologiczne* 8, 287–298.
- Lichner, M. (2020). *Statuta Ecclesiae antiqua*. Trnava: Dobrá kniha.
- Litawa, K. (2022). Posługi świeckich w liturgii eucharystycznej – zarys historyczny. *Liturgia Sacra* 29 (1), 37–59.
- Lubelski, J. (1932). *Dogmatyka katolicka*. Kraków.
- Lupa, H. (1972) „Pueri cantores” dawniej i dziś. *Collectanea Theologica* 42, 74–78.
- Makowski, D. (2023). *Posługi współczesnego Kościoła*. Kraków: Wydawnictwo Miles.
- Makowski, D. (2024a). From „ordines minores” to „ordines maiores”. The development of the ordination of the subdiaconate by the XIII century. *Ephemerides Liturgicae* 138 (1), 214–229.
- Makowski, D. (2024b). Lektorat jako najstarsza niższa posługa Kościoła – powstanie i wczesny rozwój. *Teologia i Człowiek* 66 (2), 111–123.
- Małaczyński, F. (1963). Wychowanie alumna i kapłana przez liturgię. *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 16 (2–3), 113–123.
- Matwiejuk, K. (2016). Od liturgicznej improwizacji do tekstów pisanych. *Teologiczne Studia Siedleckie* 13 (13), 37–50.
- Matwiejuk, K. (2017). Sakramentarz jako księga liturgiczna. *Teologiczne Studia Siedleckie* 14 (14), 37–51.
- Miazek, J. (2018). Rękopiśmienne pontyfikaty przedtrydenckie. *Warszawskie Studia Teologiczne* 31 (4), 132–145.
- Mieczkowski, J. (2010). Geneza i historia *fermentum*. *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 63 (2), 147–164.
- Milcarek, P. (2014). Reformowanie liturgii: rewizja czy metamorfoza? Przypadek posoborowej modyfikacji w obrzędach święceń i święceń niższych. *Christianitas* 56–57, 114–160.
- Mulcahy, H. (1927). Tonsure and minor orders. *The Dominican Journal* 12 (2), 103–108.
- Noè, V. (1983). Nel Xx anniversario della Sacrosanctum Concilium. Storia della Costituzione liturgica: punti di riferimento. *Notitiae* 20 (5), 252–269.
- Osborne, B. K. (1989). *Priesthood. A history of the ordained minister in the Roman Catholic Church*. New York: Paulist Press.
- Pastuszko, M. (1989). Przechowywanie i kult Najświętszego Sakramentu. *Prawo Kanoniczne: kwartalnik prawnohistoryczny* 32 (3–4), 75–123.
- Powodowski, H. (2022). *Liturgia czyli opisanie Mszy Świętej i jej obrzędów*. Kraków: Wydawnictwo Miles.
- Predel, G. (2005). *Vom Presbyter zum Sacerdos: Historische und theologische Aspekte der Entwicklung der Leitungverantwortung und Sacerdotalisierung des Presbyterates in spätantiken Gallien*. Münster: LIT Verlag.

- Rak, R. (1978). Uwagi praktyczne na temat improwizacji. *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 11, 69–72.
- Ramm, M. (2010). *Heilige Berufung. Die niederen und höheren Weihen nach der überlieferten Form in ihren Riten erklärt*. Wigratzbad.
- Reynolds, R. (2016). Ordinato and the Priesthood in the Early Middle Ages and Its visual Depiction. W: G. Peters, C. Colt Anderson (red.), *A companion to Priesthood and Holy Orders in the Middle Ages*, 43–69. Lejda: Brill.
- Righetti, M. (1959). *Manuale di storia liturgica (IV)*. Milano.
- Rudinski, B. (2022). *Lektorat i akolitat. Povijesni razvoj i donjašnje ustrojstvo*. Dakovo.
- Superson, J. (2010). *Stola – orarium – stuła* (pierwsze tysiąclecie Kościoła). *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 63 (2), 165–179.
- Superson, J. (2016). Penula, pianeta, casula (do początku IX wieku). W: A. Sielepin, J. Superson (red.), *Szata liturgiczna*, 43–46. Kraków: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II.
- Szafranski, W. (1959). Święcenia w prawie kanonicznym. *Prawo Kanoniczne: kwartalnik historyczno-prawny* 2 (3–4), 233–299.
- Szwagrzyk, T. (1955). Uprawnienia płynące z przyjętych święceń lektoratu względem kościelnych błogosławieństw. *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 8 (4–5), 251–254.
- Szwagrzyk, T. (1959). Dotykanie naczyń świętych i pranie bielizny kielichowej. *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 12 (2), 194–197.
- Van Slyke, G. D. (2011). Consecration to the Office of Acolyte: an Historical Perspective. *Usus Antiquior* 2 (2), 89–128.
- Wieland, F. (1897). *Die genetische Entwicklung der sog. Ordines Minores in den drei ersten Jahrhunderten*. Rom.
- Zajac, P. (2014). Wierny świecki jako nadzwyczajny szafarz Komunii świętej (kan. 230 §3 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku). *Kościół i Prawo* 3 (16), 123–139.
- Zielinski, P. R. (2023). *Acolyte and lector. The past, the present and the future. Minor Orders, Ministries and Incorporation*. Roma: Pontificia Studiorum Universitas a S.Thoma Aq. In Urbe.

THE NEW MEANING OF THE MINISTRY OF ACOLYTE? THE OFFICE OF ACOLYTE IN THE PERSPECTIVE OF THE DEVELOPMENT OF ORDINATION AND ESTABLISHMENT RITES

SUMMARY

The article presents the issue of the ministry of the acolyte in the aspect of the modification of the rites of conferring this ministry. The research question posed in the publication is whether the present form of the ministry of acolytes has a different meaning from that known before the post-conciliar liturgical reform. To this end, the publication identifies the development of the acolyte's ministry in the context of the ordination rites, with the first chapter dealing with the period from the fifth to the ninth century, the second chapter dealing with the rites of the second millennium up to 1961-1962, and the third chapter covering the post-conciliar rites of institution to the ministry of acolyte. This makes it possible to see how the image of the acolyte has changed over the centuries. The article uses a historical-analytical method, which makes it possible to see the different role of acolytes in the Church over the past centuries. At the same time, thanks to the dogmatic-pastoral perspective, the theological value of their ministry is made visible. In this way, the study undertaken answers not only the question: how was this ministry modified? but also: why was this done?

Article submitted: 21.10.2024; accepted: 10.12.2024.

Dawid Makowski, Emanuel Kwiatkowski